

NSG: Prinsipper for håndtering av habilitet i søknadsbehandling og av interesser i forskningsstrategiske prosesser

De regionale helseforetakene forvalter betydelige offentlige forskningsmidler og omverdenen må kunne ha tillit til beslutningene. Ekspertene, medlemmer i styrende og rådgivende organer, og ansatte som deltar i tildelingsprosessen for forskningsmidler skal være og skal bli oppfattet som habile/ upartiske¹. Også strategiske prosesser må være tilrettelagt slik at de ikke er styrt av deltakernes egeninteresser.

Interesser kan påvirke faglige vurderinger og er dermed også knyttet til forskningsetikk. Interesser kan svekke omverdenens tillit til uavhengigheten i søknadsbehandlingen² og i strategiske prosesser.

Habilitetsvurdering kan være kompleks og beror i stor grad på skjønn. Vedvarende oppmerksomhet rundt problemstillingen er derfor nødvendig, både på systemnivå og hos den enkelte person. Det er ikke kritikkverdig å være inhabil, men det er nødvendig å ta konsekvensene. Ved inhabilitet i søknadsbehandlingen kan beslutningen om tildeling av midler bli kjent ugyldig (jf forvaltningslovens § 41).

A. Håndtering av habilitet i søknadsbehandling

Elementer i søknadsbehandlingen:

- a. Utforming av en formalisert, åpen prosess
- b. Beslutning av tildelingskriterier og andre føringer
- c. Beslutning av rammer, søknadskategorier etc
- d. Søknadsvurdering og rangering/ innstilling
- e. Beslutning av tildeling av forskningsmidler

Oppgavefordeling

1. Administrasjon

Administrasjonen tilrettelegger alle deler av tildelingsprosessen og utviklingen av rammene. Utformingen av prosessen, tildelingskriterier og rammer besluttet administrativt etter råd fra regionalt forskningsutvalg.

Medlemmer i administrasjonen som er direkte involvert i søknadsbehandlingen skal ikke delta i forskningsprosjekter. Habilitetsspørsmålet kan bli aktuelt i forbindelse med utarbeidelse av rammene og avgjøres av overordnede. Inhabile ansatte skal ikke delta i søknadsbehandlingen knyttet til gjeldende søknad(er).

2. Regionalt forskningsutvalg

Medlemmenes forutsetninger

¹ Helseforetakene er underlagt forvaltningslovens regler om habilitet, jf Helseforetaksloven.

² Jf forvaltningslovens §6

Medlemmer i forskningsutvalget oppnevnes etter forslag fra utpekte institusjoner, og på bakgrunn av deres faglige kvalifikasjoner. Medlemmene vil dermed ha interesser knyttet til institusjonen de er ansatt ved, til fagfeltet de arbeider innen, og til sin egen forskning. Forskningsutvalgets oppgave er rådgivende og strategisk. Enkelt-medlemmene forutsettes å ivareta interessene til helseregionen som helhet i sine vurderinger.

Utvalgets oppgaver og habilitetsvurdering

I sammenheng med tildelingsprosessen for forskningsmidler utvikler forskningsutvalget føringene og tildelingskriterier innenfor gitte økonomiske og administrative rammer og i tråd med nasjonale føringer og RHFets forskningsstrategi. Habilitetsspørsmålet kan her gjøres gjeldende når personlige eller faglige interesser spiller inn. Når vurderingskomiteenes rangering av søknader foreligger, vurderer forskningsutvalget om søknadsbehandlingen er gjennomført i tråd med føringene og innstiller søknader for tildeling. Forskningsutvalget går ikke inn i vurderingen av enkelt-søknader.

3. Vurderingskomité for faglig vurdering av søknader

Medlemmenes forutsetninger

Vurderingskomitémedlemmer utpekes administrativt med utgangspunkt i kriteriene for sammensetting av vurderingskomiteene, og i deres faglige kompetanse, erfaring med søknadsvurdering, og personlig egnethet. RHFene har ulik praksis når det gjelder rekruttering av fagpersoner. Helse SØ har utelukket ansatte i HFene i Helse SØ fra deltakelse i vurderingskomiteene for å redusere risikoen for inhabilitet. Andre RHF mener at lokalkunnskap om forskningsmiljøene i RHFet er viktig for søknadsbehandlingen og utelukker ikke egne ansatte fra vurderingskomiteene.

Habilitetshensyn ved sammensetting av vurderingskomiteene

Forslag og valg av vurderingskomitémedlemmer kan være påvirket av interesser knyttet til egen forskning eller fagområde. Særlig varsomhet med hensyn til habilitet er påkrevd i utvelgelsesprosessen.

Medlemmenes habilitetsvurdering

Medlemmene i vurderingskomiteene kartlegger sine interesser knyttet til hver enkel søknad (jf skjema for interessekartlegging, vedl.1). Ut fra identifiserte interesser vurderer hvert medlem egen habilitet, se avsnitt nedenfor om prinsipper for habilitetsvurdering. Medlemmer melder evt inhabilitet og tvilstilfeller inn til administrasjonen før søknadsbehandlingen tar til.

Avgjørelse av tvilstilfeller

Dersom et vurderingskomitémedlem har interesser knyttet til en søknad og likevel erklærer seg habil, vurderes habiliteten av administrasjonen³ i samråd med vurderingskomiteens leder. Når spørsmål om inhabilitet oppstår i møte avgjøres tvilstilfeller i fravær av det berørte komitémedlem. Dersom vurderingskomitémedlemmer føler seg ukomfortable ved å delta i prosessen pga personlige relasjoner bør dette respekteres, selv om det ikke er åpenbart at det foreligger inhabilitet.

³ Administrerende direktør

Konsekvens av inhabilitet

Eventuelle interesser og beslutninger knyttet til habilitet protokollføres. Inhabile komitémedlemmer fratrer forberedelsen og sluttbehandlingen av gjeldende enkeltsøknad(er). Under rangeringen fratrer inhabile komitémedlemmer dersom gjeldende søknad(er) ligger i gråsonen for bevilgning.

Spesielle krav til ledere av vurderingskomiteene

Leder av vurderingskomiteen skal fortrinnsvis være habil i forhold til alle søknadene i søknadsgruppen som behandles i vurderingskomiteen. Ved inhabilitet skal komitéleder fratre behandlingen av gjeldende søknad(er), også under rangeringen. Administrasjonen⁵ skal da ta forholdsregler, for eksempel ved at lederfunksjonen overdras til et annet komitémedlem.

Evt møte mellom komitélederne for samlet rangering av alle søknadene

I RHF der det utarbeides en felles rangering av søknadene for flere vurderingskomiteer avholdes et fellesmøte for komitélederne. Komitélederne vurderer om rangeringen er gjennomført på samme måte i alle komiteene. Dersom en komitéleder er inhabil i forhold til søknad(er) behandlet i andre vurderingskomiteer, og som ligger i gråsonen slik at diskusjonene i møtet kan påvirke utfallet av søknaden, skal administrasjonen⁵ ta forholdsregler for eksempel ved at gjeldende komitéleder fratrer.

4. Besluttende organer: Styre/ samarbeidsorgan

Samarbeidsorgan

Medlemmene i Samarbeidsorganet representerer partsinteressene til partene de representerer. Samarbeidsorganet beslutter føringene for tildelingsprosessen, som er utviklet og anbefalt av Forskningsutvalget. Habilitetsspørsmålet kan her bli aktuelt når personlige eller faglige interesser gjøres gjeldende. Når Forskningsutvalgets innstilling av søknader foreligger, vurderer Samarbeidsorganet om tildelingsprosessen er gjennomført i tråd med føringene og beslutter tildelingen av midlene som er øremerket til forskning over statsbudsjettet. Samarbeidsorganet går ikke inn i vurderingen av enkeltsøknader. Tildelingskriterier endres ikke etter at de er offentliggjort i utlysningen.

RHFets styre

RHFets styre representerer RHFets interesser og beslutter rammene og tildelingen av de regionale forskningsmidlene på grunnlag av innstillingen fra Forskningsutvalget og evt beslutninger i Samarbeidsorganet. Habilitetsspørsmålet kan her bli aktuelt når personlige eller faglige interesser gjøres gjeldende.

Prinsipper for habilitetsvurdering i tildelingsprosesser

Deltakere i vurdering av søknader kartlegger sine interesser knyttet til hver enkel søknad, jf skjema for interessekartlegging. Ut fra identifiserte interesser vurderes deltakerens habilitet

⁵ Administrerende direktør

Juridisk inhabilitet

Forhold spesifisert i forvaltningslovens § 6 medfører automatisk fratredelse fra alle deler av saksbehandlingen (merket av i skjema for interessekartlegging).

Skjønnsmessig inhabilitet

Ikke alle interesseforhold (se skjema for kartlegging av interesser knyttet til forskningsprosjekter) fører automatisk til inhabilitet. Personlige relasjoner og tidsperspektiv har betydning i vurderingen.

Vurdering av konkurranseinhabilitet

Vurderingskomitémedlemmer med interesser knyttet til enkelte søknad(er) konkurrerer med andre søknader som er til behandling, men dette fører ikke umiddelbart til inhabilitet i forhold til alle de andre søknadene. Inhabilitet forutsetter direkte konkurranse, det vil si at vurderingskomitémedlemmet har spesiell interesse i at andre bestemte søknader får avslag, fordi dette styrker sannsynligheten for tilslag for søknaden vedkommende har interesser i. Dette gjelder for eksempel når en sum er satt av til en søknadsgruppe som omfatter få søknader, særlig hvis summen er liten, eller hvis de tilgjengelige midlene rekker til nesten alle søknader.

Inhabilitet ved tolkning av eventuelle føringer for tildelingene

Fortolkningen av prioriteringer og andre føringer for tildelingen av forskningsmidler kan være påvirket av sammensetningen i vurderingskomiteene og av komitémedlemmenes faglige interesser. Vurderingskomiteen skal vurdere om deres fortolkning er påvirket av egne faglige interesser, for eksempel slik at interessene knyttet til eget fagområde er styrket eller svekket. Fortolkningen av føringer bør foretas før søknadene foreligger. Det er komitéleders ansvar å påse at fortolkninger er i tråd med intensjonene for føringene.

B. Håndtering av interesser og synliggjøring av kompetanse i forskningsstrategiske prosesser

Utvalgsmedlemmers forutsetninger

RHFene bruker utredningsgrupper, råd og utvalg for å sikre at strategiske beslutninger er faglig velfunderte og godt forankret. Medlemmene rekrutteres bl.a. på bakgrunn av sin faglige og øvrige kompetanse og erfaring, institusjonelle tilknytning og stilling. Det forutsettes at medlemmene har et overordnet perspektiv og diskuterer løsninger som bygger opp under regionale målsettinger. Det er viktig å synliggjøre medlemmenes kompetanse og erfaringsbakgrunn for å sikre anbefalingene legitimitet.

Håndtering av interesser i strategiske prosesser

Medlemmene kan imidlertid også ha personlige økonomiske eller andre interesser som kan påvirke de faglige og strategiske vurderingene. Som et ledd i det forskningsetiske arbeidet er det viktig å synliggjøre disse interessene (jf skjema for kompetansekartlegging og erklæring om interessekonflikter, vedl.2), både for å bidra til åpenhet, for bevisstgjøring av deltakerne i arbeidet, og fordi kjennskap til interesser og kompetanse er viktige for vurderingen av anbefalingene i den videre prosess frem mot beslutning, for eksempel om avsetting av forskningsressurser. Høringer kan være viktig for å sikre at beslutninger har god kvalitet.

Vedlegg 1

Skjema: Kartlegging av interesser knyttet til forskningsprosjekter

Medlemmene i vurderingskomiteene skal kartlegge sine interesser knyttet til hvert enkelt forskningsprosjekt, deretter foreta en habilitetsvurdering (se dokument om habilitetsvurdering i søknadsbehandlingen) og gi tilbakemelding til administrasjonen om interesseforhold og inhabilitet. Enkelte typer interesser fører automatisk til inhabilitet⁴ (pkt 1- 4 og 7) og vedkommende skal fratre søknadsbehandlingen. For andre typer interesser beror dette på en skjønnsmessig vurdering. Det er ikke kritikkverdig å være inhabil, men det er nødvendig å ta konsekvensene.

1. Ja Nei Jeg er deltaker i gjennomføringen eller leder av prosjektet.
2. Ja Nei Jeg er gjennom mitt arbeid eller på andre måter indirekte involvert i prosjektet (for eksempel gjennom nært faglig samarbeid med en deltaker) eller er/ har vært veileder av en deltaker i gjennomføringen av prosjektet (< 5 år siden).
3. Ja Nei Jeg er ansatt hos en involvert aktør i prosjektet (for eksempel en forskningsinstitusjon, bedrift, eller interesseorganisasjon) som professor, leder, i ledende stilling, eller er medlem i styringsorgan eller bedriftsforsamling, eller jeg er overordnet en deltaker i gjennomføringen av prosjektet.
4. Ja Nei Jeg har økonomiske interesser i prosjektet. (for eksempel ved å ha interesser i et selskap som kan ha økonomisk fordel eller ulempe av forskningsprosjektet, gjennom (del)eierskap, aksjer, lån/ fordringer, eller immaterielle rettigheter (patent/ mønster/ varemerke/ opphavsrett))
5. Ja Nei Jeg er ansatt i eller utfører oppdrag (med eller uten honorar) for en aktør som er involvert i prosjektet.
6. Ja Nei Jeg har mottatt økonomisk eller annen støtte fra en aktør som er involvert i prosjektet (stipend, utbetalinger fra forskningsfond, støtte til utstyr, reiser, kurs, kongresser eller andre arrangementer).
7. Ja Nei Jeg er i slekt, i familie, gift/ samboer/ partner, verge eller nær venn med en person med forhold som beskrevet i pkt 1-6.
8. Ja Nei Jeg har et personlig eller faglig motsetningsforhold/ konflikt med en deltaker i prosjektet.
9. Ja Nei Det har vært reist inhabilitetsinnsigelse av en deltaker i prosjektet mot meg.
10. Ja Nei Jeg deltar i eller har interesser (se pkt 1-6) i en direkte konkurrerende prosjektsøknad.
11. Ja Nei Det foreligger andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til min upartiskhet knyttet til prosjektet.

⁴ Jf. Forvaltningslovens § 6, første ledd.

Vedlegg 2: Skjema for kompetansekartlegging og erklæring om interessekonflikter i forskningsstrategiske prosesser

Punktene nedenfor skal fylles ut (stikkord) for synliggjøring av relevant kompetanse og erfaring.

Navn:

Aktuelt oppdrag for Helse SØ:

1. Faglig bakgrunn
(fagområde og grad):
2. Nåværende arbeidsplass(er)
(institusjon, avd. og stilling):
3. Tidligere arbeidsgivere siste 5 år
(institusjon og stilling):
4. Evt egen forskningsaktivitet
(oppgi fagområde(r)):
5. Evt nåværende engasjement i forskningsstrategiske tiltak (regionalt, (inter)nasjonalt)
(oppgi egen rolle og type tiltak. Kun stikkord, eks.: satsingsområder, nettverk):
6. Nåværende finansieringskilder (lokale, regionale, nasjonale, internasjonale) for egen forskning (forskningsprosjekter og –tiltak)
(oppgi kun kildene)
7. Nåværende deltakelse i råd og utvalg (lokalt, regionalt, nasjonalt, internasjonalt)
knyttet til forskningsfinansiering eller -strategi
(oppgi utvalgets navn, egen rolle, evt fagområde):

Følgende erklæring om interessekonflikter skal fylles ut for vurdering av habilitet:

Jeg gjør oppmerksom på følgende forhold som kan påvirke mine faglige vurderinger eller svekke tilliten til min upartiskhet⁵:

8. Ja Nei Jeg har de siste 5 år mottatt økonomisk støtte (honorar, reisetilskudd, bevilgninger, forskningsmidler e.lign.) fra en institusjon, organisasjon eller et firma som på noen måte kan tjene eller tape økonomisk på de strategiske anbefalingene dersom de blir besluttet.
9. Ja Nei Jeg har de siste 5 år vært ansatt i en institusjon, organisasjon eller et firma som på noen måte kan tjene eller tape økonomisk på de strategiske anbefalingene dersom de blir besluttet.

⁵ Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10.februar 1967 §§ 6 flg.

10. Ja Nei Jeg har aksjer eller andre økonomiske interesser i en institusjon, organisasjon eller et firma som på noen måte kan tjene eller tape økonomisk på de strategiske anbefalingene dersom de blir besluttet.
11. Ja Nei Jeg har tilknytning til personer/ aktører som nevnt i forvaltningslovens §6 (se nedenfor) som har interesser (jf pkt 8, 9, 10)
12. Ja Nei Det foreligger andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til min upartiskhet knyttet til de strategiske anbefalingene.

Hvis ja (pkt 8-12), vennligst spesifiser:

Jeg vil underrette RHFet dersom det oppstår relevante endringer i de oppgitte forhold.

Dato: Underskrift

Returneres til RHFet ved saksbehandler for oppdraget, elektronisk eller pr post.

Forvaltningsloven, kapittel II. Om ugildhet § 6. (habilitetskrav).

En offentlig tjenestemann er ugild til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltningssak

- a) når han selv er part i saken;
- b) når han er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken;
- c) når han er eller har vært gift med eller er forlovet med eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part;
- d) når han er verge eller fullmektig for en part i saken eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte;
- e) når han leder eller har ledende stilling i, eller er medlem av styret eller bedriftsforsamling for, et selskap som er part i saken og ikke helt ut eies av stat eller kommune, eller en forening, sparebank eller stiftelse som er part i saken.

Likeså er han ugild når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part